

Høringsvar fra ISS 20. mai 2018

Innledning

I fakultetets høringsnotat foreslås plantall erstattet av opptaksrammer som dimensjoneringsnøkkel. En viktig svakhet med nåværende modell er tilsynelatende at når Stortinget har tilført midler til nye studieplasser på psykologi, så har ikke disse midlene i tilstrekkelig grad kommet frem til PSI. Vi kan likevel ikke se at ISS har fått noen reell økning i bevilgninger i perioden og derfor er det ikke klart for oss at det kan være selve nåværende fordelingsmodell som er problemet. Høringsnotatet redegjør ikke for om det er andre formål med ny fordelingsmodell enn forenkling, og det blir derfor vanskelig å ta stilling til. Vi mener følgende punkter må avklares:

For det første er det ikke tilstrekkelig utdypet hvilket problem som skal løses ved endret fordelingsmodell. Slik det står er det bare manglende tilstrømming av ekstra bevilgninger til PSI som er et klart problem – og selv ikke dette er tilstrekkelig beskrevet. Det er for eksempel ikke gjengitt hvor store ekstra bevilgninger Stortinget faktisk har tiltenkt PSI, og i hvilken grad disse midlene brukes etter intensjonen¹. Den foreslåtte nye fordelingsmodellen vil medføre at PSI får en økning på 18 millioner pr år, men vi får ikke vite i hvilken grad dette står i forhold til Stortingets ekstra bevilgninger i perioden. Notatet utdyper heller ikke for hva disse pengene eventuelt blir brukt til i stedet.

For det andre er det ikke redegjort tilstrekkelig for dagens ordning og hvordan denne har fungert. Det vises til flere tabeller for plantall og studieplasser over tid, men noen helt sentrale tall mangler. Det gjengis ikke endringer i bevilgninger (i f.eks. 2018-kroner) som ville vist tydelig faktiske endringer. Det redegjøres heller ikke noe sted for fakultetsadministrasjonens del av bevilgningene.² Derved gir ikke utredningen en full oversikt over hvordan fakultetet fordeler pengene. Hvis hovedproblemet er at PSI ikke har fått tilstrekkelig uttelling for økte bevilgninger, så er det helt nødvendig at det blir redegjort for hvor disse pengene har blitt av.

For det tredje er det ikke utredet hva konsekvensen av å innføre ny fordelingsmodell vil bli, verken for undervisning og forskning på de enkelte institutter eller for samarbeidsklimaet på tvers av institutter. Høringsutkastet redegjør kun for de rent budsjettekniske konsekvenser, hvilket ikke er tilstrekkelig. (Vi redegjør for noen slike konsekvenser for ISS nedenfor).

Høringsutkastet har vesentlige mangler som gjør at det er lite egnet som grunnlagsdokument for å fatte noe vedtak. Vi ønsker at fakultetet redegjør bedre for 1) hva som er problemet med nåværende ordning, 2) hva som er årsak til problemet, 3) hvordan ny fordelingsmodell vil bedre situasjonen, og 4) hvilke konsekvenser ny fordelingsmodell vil ha utover det rent budsjettekniske.

Vi ser det som problematisk at fakultetet foreslår en ny modell uten å ha utredet hva konsekvensen av å innføre denne vil bli. I høringsnotatet er det for mye vekt på forenklingsargumenter og for lite

¹ Noen slike tall finnes derimot i et notat sendt til fakultetet fra PSI november 2016, men dette er altså *ikke* en del av høringsvaret og er verken drøftet eller henvist til. I notatet fra PSI kommer det frem at det har vært en øremerking med en varighet på 6 år som nå går ut. Det fremgår ikke hvorvidt dette var et varig tilskudd med øremerking i en periode eller om det i utgangspunktet bare var et tidsavgrenset tilskudd. Hvis det siste er tilfellet er dette ikke noe som skal løses ved fordelingsmodellen, og PSI bør skalere ned etter at målet nå burde være nådd. Hvis det var en varig økning av rammen stiller det seg annerledes, men da er konsekvensene fremover heller ikke gitt.

² Det burde foreligge en tabell med SV's totale budsjett for hvert av årene fordelt på hvert institutt og fakultetsadministrasjonen.

vekt på universitetspolitiske hensyn, som sikring og prioritering av forskning på høyt nivå i de grunnleggende samfunnsvitenskapene.

Vi vil i denne sammenheng henvise til den nye Utredningsinstruksens skjerpede krav til konsekvensutredning av tiltak på alle nivåer i statlig forvaltning. Den nye fordelingsmodellen som foreslås vil ha store, og til dels dramatiske konsekvenser for ISS' økonomi og virksomhet. Samtidig kan vi ikke se at instruksens krav til utredning er i nærheten av å være oppfylt gjennom høringsnotatet.³

En uheldig virkning av å la finansieringsmodellen ta utgangspunkt i opptaksrammer er at det skaper en mer ustabil økonomi, blant annet fordi fakultetet i større grad enn tidligere har signalisert at de vil bestemme over instituttens opptaksrammer. På denne måten blir det også vanskelig å planlegge økonomien på sikt.

Plantallsmodellen kan også justeres over tid når det skjer en stor endring i opptaksrammer ved et institutt, men det vil da nettopp være planlagte, styrte endringer, med sterkere involvering av enhetene og fakultetsstyret, istedenfor en automatisk kobling mellom opptaksrammer og finansiering.

Det er mer forsvarlig å fortsette med plantallsmodellen. Argumentet mot plantallsmodellen er at den ikke lar seg endre, men det er fullt mulig, så fremt det fremmes et vedtak om dette.

Inntekter fra programmer

Det står i høringsnotatet (s. 7) at: **«Dersom en annen enhet leverer 10 % eller mer av avlagte studiepoeng til studentene på et program, tilordnes denne enheten en andel av opptaksrammen som tilsvarer andelen leverte studiepoeng».**

I den foreslåtte modellen skal altså enheter som leverer emner til tverrfaglige programmer som eies av ISS motta deler av inntekten for disse programmene. Dette er problematisk. For det første setter ikke disse andre enhetene opp egne emner for å bidra inn til de tverrfaglige programmene, men innlemmer istedenfor emner de allerede tilbyr til egne studenter. Dessuten får de inntekt for studiepoengproduksjon for studentene som avlegger eksamen, uansett om de kommer fra programmer som eies av ISS.

Ved å drifte programmene har vi utgifter til lønn til fast vitenskapelig ansatte, studiekonsulent, timer til programledervervet, samt et stort koordineringsansvar. Emneleverandører fra andre institutter bidrar svært lite inn til programmet ut over emner de allerede tilbyr. *Forslaget undervurderer kostnadene ved å eie og koordinere programmene.*

Tilsvarende er det problematisk at andre enheter skal få inntekt ut fra at studenter fra våre disiplinære programmer velger fordypning der, ut over det de uansett får gjennom studiepoengproduksjon. Små endringer i studentenes preferanser for valg av 40-gruppe får her betydelige økonomiske implikasjoner. *Høringsnotatets forslag vil innebære at våre programråd bør legge føringer på studentenes valg av eksterne emner slik at de velger færre emner fra andre SV-institutter.* De bør heller velge fra andre fakulteter ved universitetet, slik at ikke våre studenter tar mer enn 10% av emnene sine fra ett institutt.

Hvis dette blir vedtatt må vi vurdere innretningen på både våre disiplinære og tverrfaglige programmer i fremtiden, slik at vi sikrer inntekt til drift av disse.

³ <https://dfo.no/filer/Fagomr%C3%A5der/Utredninger/Veileder-til-utredningsinstruksen.pdf>

Øremerkede tillegg og Lektorprogrammet

I ny modell foreslås «spesialordninger» fjernet ut fra et argument om forenkling (se kapittel 3.7 «Opprydning og forenkling»). For vårt institutt gjelder det blant annet disiplintillegg, samt tillegg for lektorprogrammet (i høringsnotatet riktignok omtalt under kapitlet 3.1 «Dimensjonering») og OLA-programmet.

Øremerkede tillegg er, i motsetning til satsninger, ment å være varige. De øremerkede tilleggene ISS har fått, er forpliktelser fakultetet ikke kan fraskrive seg ansvaret for. Fakultetet har pålagt ISS tilleggsoppgaver og vurdert oppgavene av en slik størrelsesorden at det ble gitt en kompensasjon. Tilleggene er begrunnet nettopp ut fra at fakultetet har overført programmer og disiplin(er) til instituttet, slik at instituttet har fått varig økte utgifter.

For å illustrere: Ved vårt institutt har vi syv studieprogrammer: sosiologi BA og MA, samfunnsgeografi BA og MA, KULKOM BA, utviklingsstudier (UTV) BA, samt Organisasjon, ledelse og arbeid (OLA) MA (opprettet i 2011). I tillegg har vi ansvar for den samfunnsvitenskapelige delen av lektorprogrammet (SV-LEP). Før 1996 hadde instituttet kun to programmer, nemlig BA og MA i sosiologi. Det at instituttet har økt i kompleksitet har i all hovedsak skjedd gjennom at fakultetet har pålagt instituttet flere nye programmer. I dag fungerer instituttet fint uten kontroverser på tvers av fag og programmer, men historisk har det vært motstand. Grunnen til at motreaksjonene ikke lenger er der, er at vi har fått kompensert for den økende kompleksiteten ved ekstra tillegg.

ISS mottar det såkalte **disiplintillegget** (1,55 millioner per år), etter at instituttet fra og med 1996 gikk fra å huse én disiplin (sosiologi) til å huse to (sosiologi og samfunnsgeografi). Øremerket tillegg for **OLA-programmet** var knyttet til en økning i studieplasser utenom de vanlige studieplassene (51.000), samt reelle utgifter til to fast vitenskapelig stillinger og en studiekonsulent (1,8 millioner pr år).

Lektorprogrammet medførte en ny fast stilling i 2016 ved ISS, med garanti om økonomisk kompensasjon for lønnsmidler og driftsmidler, jf. epost fra Terje Hegge til Inger-Lise Schwab datert 15. januar 2016. Det går i eposten fram at fakultetet har satt av 1,6 millioner i lønnsmidler (inkl. arbeidsgiveravgift etc.) og 500.000 til utviklingstiltak, drift. I ny modell foreslås det istedenfor at stillingen finansieres med prosenter av studieplassepengene fakultetet mottar (10 % + 49 % av resterende 90 %, som ifølge høringsnotatet «tilsvarer ca.» øremerking i gammel modell). Vi takket ja til stillingen under forutsetning om at den skulle finansieres av fakultetet. *Instituttet bør gis en minimumsgaranti tilsvarende stillingens lønnskostnader, som en forsikring mot endringer eller svingninger i modell.*

Særskilte overføringer som skyldes historiske forpliktelser ISS har påtatt seg på vegne av fakultetet kan ikke uten videre fjernes. *ISS ber om en videreføring av alle øremerkingene nevnt over som permanente* (størrelsesorden 4,2 millioner kr).

Småforsk

Det ligger implisitt i ny modell at småforskordningen fjernes. Videreføring av ordningen etter at UiO avvirket den sentrale modellen i 2010 har vært et kjærkomment bidrag til grunnforskning ved enhetene. Småforskordningen er en viktig prinsipiell ordning som støtter grunnforskning der man ikke har behov for store eksterne forskningsmidler. På ISS har forskere brukt småforskmidler til seminarer for tematiske forskergrupper, til datainnsamling, vitenskapelig assistanse og publiseringsstøtte. På denne måten har småforskordningen bidratt til høyere publiseringsaktivitet. Det er problematisk å overføre ansvaret for ordningen til instituttet internt når vi samtidig mister flere millioner pr år i bevilgning.

Denne ordningen må videreføres permanent på fakultetsnivå under området «store satsninger» for å sikre universitetets generelle grunnforskningsorientering.

Konsekvensanalyse

Arbeidsgruppen foreslår å fjerne en rekke øremerkede tillegg med henvisning til at ordningene ikke lenger er aktuelle eller hensiktsmessige. Det er ingen forklaring i høringsnotatet på hvorfor disse tilleggene ikke lenger er aktuelle. Vi har fortsatt reelt økte utgifter på grunn av vårt institutts kompleksitet, og disse utgiftene forsvinner heller ikke i framtiden.

6 millioner kr per år betyr en reduksjon av den faste staben med over 4 faste vitenskapelige stillinger, dvs. at vi ikke kan lyse ut stillinger etter de professorene som går av i tiden framover. I og med at det ikke er forventet aldersavgang i samfunnsgeografi før i 2025, vil dette i første omgang ramme sosiologi alene. Inntil nå har instituttet hatt muligheten til å erstatte professorer som går av med nye forskere. I foreløpig rapport fra SAMEVAL, uttrykkes bekymring for hvordan instituttet skal kunne opprettholde sin rolle som nasjonalt ledende i sosiologi nå som så mange velrennomerte professorer går av de neste årene.⁴ Da kunne vi svare at vi umiddelbart erstatter dem som går av med nye dyktige forskere, fordi det er hard konkurranse om våre stillinger. Det vil vi ikke kunne gjøre i samme grad med dette budsjettkuttet. For å kunne fortsette som nasjonalt ledende i sosiologi må vi ha en bredde i kompetanseområder i staben. Fire faste stillinger, altså 20% reduksjon av sosiologistaben, vil gjøre at vi ikke kan opprettholde denne bredden, og at SAMEVAL-panelets bekymring når det gjelder fagets fremtid ved UiO blir reell.

Et annet viktig poeng i denne sammenheng, er at ISS, nest etter STV, har dårligst forholdstall av alle SV-fakultetsinstituttene når det gjelder antall ansatte pr student (19,47 studenter per faglige årsverk på STV i perioden 2012-2017, mens på sosiologi var det 13,58 studenter pr ansatt). Med et såpass stort kutt i antall stillinger, vil dette forholdstallet for ISS sin del bli enda dårligere. Den såkalte KOMBEVAL-rapporten initiert av NOKUT viser tilsvarende at sosiologi er ledende i landet på undervisningssiden i sosiologi. Det er ikke en selvfølge at vi kan opprettholde den rollen med et såpass stort kutt.

Et kutt i budsjettet på over 6 millioner per år, er uakseptabelt høyt for ISS. Det vil gå dramatisk ut over instituttets evne til å levere forskning på toppnivå og rekruttere nye toppkvalifiserte forskere.

1. ISS må få beholde de øremerkede tilleggene og en garanti for dekning av lønn til LEP-stilling. Dette er historiske avtaler som fakultetet har forpliktet seg til. Når fakultetet kan pålegge et institutt mer kompleksitet uten å følge opp avtaler som ble gitt med løfte om varighet, blir det vanskelig for instituttet å forholde seg til inngåtte avtaler med fakultetet i framtiden.
2. Alternativt må tilpasningsleddet dimensjoneres slik at det som tidligere er kalt «øremerkinger» opprettholdes som varige momenter ved at selve tilpasningsleddet gjøres

⁴ I SAMEVAL-rapporten (foreløpig utkast sendt 5. Mars 2018) står det følgende: «UiO Sociology has taken on a role as the leading Norwegian sociology community». (p. 4) “The staff is a rather stable group, only a few announcements of positions during the last years. As many in the senior faculty staff are approaching retirement this might pose a risk for the years to come.” (p. 5). This is probably the best research group in Norwegian sociology. It is internationally competitive, its members publish high-quality articles in renowned international journals, with original and theoretically grounded ideas, advanced statistical methods, and high societal relevance. It is overall frontline research.” (p. 7, referring to the research group Social inequalities and population dynamics”).

varig. Arbeidsgruppen som har forfattet ny modell kommer ikke med en anbefaling angående tilpasningsleddet og det etterlyses tilbakemeldinger. ISS sin tilbakemelding er at tilpasningsleddet skal være av et slikt omfang at det demper effekten av ny modell ved at ISS også i ny modell blir varig kompensert for historiske forpliktelser og blir i stand til å opprettholde og videreutvikle dagens innsatsnivå i våre kjerneområder, både når det gjelder undervisning og forskning.

3. Det er uklokt å vedta en ny modell som fører til en skjevfordeling mellom samfunnsvitenskapene, og det rett før SAMEVAL-rapporten annonseres av Forskningsrådet den 19. juni. De store budsjettkuttene til de tradisjonelle samfunnsvitenskapene vil kunne stå i direkte motstrid med SAMEVALs anbefalinger mht. hvordan vi skal fortsette, samt videreutvikle, vår rolle som nasjonalt ledende innenfor våre disipliner.